

Vammaispalveluiden sosiaalialan työ muutoksessa – sosiaalialan ammattilaisten näkemyksiä vammaispalvelujen tilasta

Tiivistelmä ja johtopäätökset vammaispalveluiden sosiaalialan ammattilaisten näkemyksiä kartoittaneesta selvityksestä.

Jaana Manssila, Talentia ry

Vammaisalan erityisyys tarvitsee näkyvyyttä ja yhteistä keskustelua

Invalidiliitto ry ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry kysivät marraskuussa 2015 vammaispalvelujen sosiaalialan ammattilaisilta vammaispalvelujen tilasta ja toimivuudesta sekä vammaispalveluissa tarvittavasta osaamisesta ja työmenetelmistä.

Vastaajat (N=271, enemmistö sosiaalihuollon korkeakoulutettuja ammattihenkilöitä sosionomeja ja sosiaalityöntekijöitä toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissa kunnissa tai kuntayhtymissä) pitivät valtakunnallista selvitystä tarpeellisenä ja osoituksena heidän työnsä arvostuksesta. Vammaispalveluille toivotaan myös enemmän valtakunnallista keskustelua ja näkyvyyttä.

Vastaajien mukaan hyvät vammaispalvelut syntyvät koulutetusta, osaavasta ja riittävästä henkilöstöstä, moniammatillisesta yhteistyöstä, asiakkaiden osallisuudesta ja vaikutusmahdollisuuksista, toimivista työyhteisöistä sekä monipuolisen ja laadukkaan palveluvalikoiman kehittämisestä.

Heikkoudet vammaispalveluissa liittyvät vammaispalvelulainsäädännön vaihtelevaan soveltamiseen ja siten palvelujen sisältöihin sekä saatavuuteen, joiden nähdään aiheuttavan niin alueellista kuin eri vammairyhmien välistä eriarvoisuutta. Suuret asiakasmäärät, määrääjat asioiden käsittelylle ja koetut puutteet työturvallisuudessa nousevat esille kuormittumista aiheuttavina tekijöinä. Monet esitetyistä heikkouksista yhdistetään kuntien talousvaikeuksiin. Taloudelliset reunaehdot synnyttävät myös ammattieettisiä ristiriitoja esimerkiksi tilanteissa, joissa vaikeavammaisten henkilöiden subjektiivista oikeutta palveluihin rajoitetaan taloudellisin perustein.

Muutoksen aikaansaamiseksi vastaajat selkeyttäisivät vammaislainsäädäntöä, yhtenäistäisivät palvelusuunnitelmia, korostaisivat asiakkaan tarpeita enemmän kuin diagnooseja, huolehtisivat asiakkaiden ja asiakasryhmien yhdenvertaisesta kohtelusta sekä kehittäisivät tietojärjestelmiä. Lisäksi päätöksentekoon liittyen pitäisi kehittää arviointi- ja lainsäädäntöosaamista sekä työmenetelmiä digitalisaation mahdollisuudet huomioon ottaen. Vastaajat uskovat, että tulevaisuudessa rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksia hyödynnetään nykyistä laajemmin.

Vastaajat toivovat, että sote- ja maakuntauudistus yhdenmukaistaa vammaispalveluja ja lisää sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä. Tulevaisuuden myönteisinä joustavina mahdollisuuksina nähdään henkilökohtainen budjetointi ja palvelusetelien käyttö.

Selvityksessä ei kysytty vastaajien arviota vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen vaikutuksista vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksien ja perusvapauksien sekä syrjinnän kiellon toteutumiseen, koska sopimus tuli Suomessa voimaan 10.6.2016. Sopimus on kuitenkin elementti, joka tuo uusia vaatimuksia vammaisalan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työhön.

Invalidiliitto ry ja Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry kiittävät kaikkia selvitykseen osallistuneita sosiaalialan ammattilaisia ja toivovat monipuolista keskustelua selvityksen aihepiiristä sekä selvityksen tulosten hyödyntämistä vammaisalan sosiaalialan työn ja palvelujen paikallisessa, alueellisessa ja valtakunnallisessa kehittämisessä.

Palvelusuunnitelmat vaativat moniammatillisuutta ja kehittämistä

Vammaisia henkilöitä on Suomessa arvioilta noin 15-20 % väestöstä. Heistä 2,5 – 5 % saa vammaisuuden perusteella järjestettäviä yhdenvertaisen osallisuuden mahdollistamiseksi tarkoitettuja palveluja¹.

Työntekijöiden asiakasmäärät vaihtelevat paljon riippuen vastaajan työtehtävistä ja organisaatiosta. Asiakkuuden laatu ja kausivaihtelut vaikeuttavat asiakasmäärien arviointia. Vastaajat jakavat asiakkaita aktiivisiin ja passiivisiin suhteissa palvelutarpeisiin ja palvelusuunnitelmien päivittämiseen. Enemmistön mielestä asiakasmäärä on sopiva, mutta erityisesti sosiaalityöntekijät kokevat asiakasmäärän olevan osin liian suuri.

Hieman alle puolet kyselyyn vastanneista sosiaalialan ammattilaisista hoitaa kokonaisuudessaan työprosessin, johon kuuluu vammaispalvelujen asiakkaiden toimintakyvyn ja palvelutarpeen arviointi, palvelusuunnitelman laatiminen ja päätöksenteko. Sosiaalityöntekijöistä kuitenkin valtaosa ilmoittaa hoitavansa koko prosessin itse. Tavallisimmin työntekijät osallistuvat palveluprosessin eri vaiheisiin oman toimenkuvansa ja vastuidensa mukaisesti.

Toimintakyvyn ja palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään asiakkaiden fyysiset, psyykkiset, kognitiiviset ja sosiaaliset edellytykset selviytyä heille merkityksellisistä ja välttämättömistä jokapäiväisen elämän toiminnoista omassa toimintaympäristössään sekä arvioidaan, miten palveluilla varmistetaan ja tuetaan asiakkaan toimijuutta ja osallisuutta. Vastaajat haluavat tiivistää ja joustavoittaa arvioinnissa tarvittavaa moniammatillista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon edustajien välillä. Konsultaatiokäytäntöjen kehittäminen ja yhteiset koulutukset edistäisivät yhteistyötä. Tiedonsiirtoon toivotaan yhteisiä tietojärjestelmiä.

¹ <https://www.thl.fi/documents/2616650/2646346/Vammaisten+palvelut.pdf/af793923-882e-4e5b-9871-033fc985a4d3>

Palvelusuunnitelmaan kirjataan kuvaus asiakkaan tilanteesta, toimintakyvystä sekä sen arvioinnista ja asiakkaan tarpeisiin vastaavat jo olemassa olevat palvelut sekä suunnitelma tarvittavista palveluista ja tukimuodoista. Palvelusuunnitelma tehdään yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa myös hänen läheistensä kanssa. Kyselyyn vastanneet sosiaalialan ammattilaiset pitävät palvelusuunnitelmaa pääosin hyvänä työvälineenä todentaa asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja suunnitella palvelut. Silti palvelusuunnitelmien ja niiden laatimisen käytäntöjä halutaan kehittää: Suunnitelmien rakenne tulisi yhtenäistää ja laatimista tulisi tukea ohjeistuksella. Suunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen olisi varattava riittävästi työaika ja laatimistavat tulisi valita asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan ja varmistaa asiakkaiden osallisuus. Myös asiantuntijalausuntojen laatua tulisi parantaa, jotta ne vastaisivat nykyistä paremmin toimintakyvyn arvioinnin ja palvelusuunnittelun tarpeita. Myös tietojärjestelmiä tulisi kehittää tarvittavan olennaisen informaation siirron parantamiseksi.

Jos **päätöksenteko** irrotetaan asiakkaan tarpeen ja tilanteen arvioinnista ja palvelusuunnitelman laatimisesta, syntyy riski, että asiakkaan oikeudet eivät toteudu. Vastaajat pelkäävät, palvelujen järjestämisen taloudelliset reunaehdot korostuvat ja päätöksenteko etäännyty asiakkaiden arjesta. Toisaalta vastaajat esittävät, että asiakkaan palveluprosessin vaiheistus voi vähentää työntekijöiden työkuormaa ja parantaa suunnitelmien ja päätösten laatua, kun kirjaukset päätyvät myös muiden työntekijöiden arvioitaviksi.

Asiakaslähtöiset palveluprosessit rakentuvat osaamisesta, välineistä ja tukirakenteista

Vammaispalveluissa työskenteleviltä sosiaalialan ammattilaisilta vaaditaan yleis- ja erityislainsäädännön sekä eri palvelujärjestelmien kokonaisuuksien ja niiden yhteensovittamisen tuntemista. Tätä erityistä osaamista on vastaajien mukaan myös vahvistettava.

Sosiaalityöntekijöiden vastauksissa korostuu toimintakyvyn arvioinnissa tarvittavan osaamisen kehittäminen. Esille nousevat tarpeet arvioinnin mittareille, lomakkeille, moniammatilliselle yhteistyölle ja arviointikoulutukselle sekä tiedolle vammojen ja sairauksien vaikutuksista asiakkaiden arkeen. Palvelusuunnittelua varten tarvitaan myös enemmän tietoa palveluvalikoimista, eri toimijoista ja toiminnan kehittämisestä.

Työtehtäviensä perusteella varsinkin sosiaalityöntekijät toivovat tukea päätöksentekoon liittyvän lainsäädännön soveltamiseen. Tuki voisi olla koulutusta ja työyhteisöjen ja esimiesten tarjoamaa tukea. Yleisimmin sovellettavana lakina vastaajat mainitsivat vammaispalvelulain. Muita usein sovellettavia lakeja ovat kehitysvammalaki ja sosiaalihuoltolaki. Sosiaalihuoltolakia yleislakina sovelletaan kuitenkin harvemmin kuin erityislakeja, eivätkä vastaajat osanneet kyselyn ajankohtana arvioida uuden sosiaalihuoltolain vaikutuksia vammaisten henkilöiden tarpeisiin vastaamisessa. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain (42 §) mukaisen omatyöntekijän nimeäminen ei kyselyyn vastanneiden mielestä ollut tuonut muutoksia sosiaalialan ammattilaisten työhön. Kaikkiaan vammaispalvelujen arjessa sovelletaan useita sosiaali- ja terveydenhuollon lakeja sekä hallinto- ja opetuslainsäädäntöä.

Vastaajat halusivat kehittää mahdollisuuksia järjestää asiakkaille oikeat ja soveltuvimmat palvelut sekä luotettavaa ja systemaattista palvelujen toteutumisen arviointia.

Yhdenvertaisuuden toteutuminen huolena

Enemmistö kyselyyn vastanneista sosiaalialan ammattilaisista on huolissaan asiakkaidensa tulevaisuudesta ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Erityisesti huolta kannetaan henkilöistä, joilla joko ei ole selvää diagnoosia tai on useita erilaisia diagnooseja. Nämä asiakkaat joutuvat väliinpuotoajiksi, joista ei kenelläkään koeta olevan kokonaisvastuuta. Toinen erityisen huolen kohteena oleva asiakasryhmä on yksinomaan erilaisten tukien varassa elävät vammaiset henkilöt. Näiden asiakkaiden tilanne nähdään hyvin haavoittuvaksi silloin, kun heillä ei ole kykyä puolustaa omia oikeuksiaan eikä myöskään läheisiä ihmisiä tukena. Vaikeasti autettavaksi asiakasryhmäksi koetaan monitarpeiset vammaiset henkilöt, koska heille tukimuotoja on vähän.

Yhdenvertaisuutta koettelevat myös tilanteet, joissa vammainen jää koulutuksesta huolimatta työelämän ulkopuolelle, tai hänelle ei saada järjestetyksi yksilöllisiä tarpeita vastaavaa asuntoa tai asumispalveluja.

Asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumista edistäisi vastaajien mielestä se, että parannettaisiin vammaispalveluita koskevaa tiedottamista, neuvontaa ja ohjausta. Asiakasraadit ja erilaiset asiakaskumppanuudet mainitaan uudenlaisena asiakkaiden asemaa ja hyvinvointia edistävänä työtapana.

Vastaajat kertovat, että palveluita tarvitsevat saavat niitä osin epäyhdenvertaisesti johtuen taloudellisista säästöistä. Vaikka vammaislainsäädännössä on vaikeavammaisille henkilöille määritelty kunnan taloudesta riippumaton subjektiivinen oikeus heidän välttämättä tarvitsemiinsa palveluihin, osa vastaajista kertoo, että myös näiden palvelujen toteutumista rajoitetaan taloudellisten syiden perusteella.

Ammattietiikka kapenee talousraameissa

Enemmistö vastaajista ilmaisee voivansa työskennellä ammattieettisten periaatteiden mukaisesti ja laadukkaasti asiakkaiden etujen puolustamiseksi. He ovat myös työhönsä motivoituneita ja sitoutuneita.

Osa vastaajista kuitenkin arvioi, että säästötoimenpiteet vaikeuttavat työskentelyä ammattieettisten ohjeiden mukaisesti. Kuntakohtaiset linjaukset aiheuttavat eettisiä ristiriitoja, kun taloudelliset reunaehdot määrittelevät budjetteja ja siten päätöksentekoa asiakasasioissa. Vastaajien mukaan asiakkaiden todellinen valinnanvapaus on vähäinen. Työn määrä, sisältö ja aikataulupaineet voivat myös rajoittaa ammattieettisten ohjeiden mukaista työskentelyä.

Vaikuttamistyön välttämättömyys tunnistetaan

Rakenteellista sosiaalityötä tarvitaan välittämään päättäjille tietoa sosiaalisesta hyvinvoinnista ja sosiaalisista ongelmista ja tuomaan sosiaalihuollon asiantuntemus päätöksentekijöiden käyttöön (sosiaalihuoltolaki 1301/2014 7 §). Vammaispalveluiden ammattilaisten työssä rakenteellista sosiaalityötä tehdään vielä verraten harvoin, mutta sen osuuden arvioidaan tulevaisuudessa kasvavan.

Vammaispalvelun sosiaalialan työn näkyvyyden ja vaikuttavuuden erilaisia kehittämistoimenpiteitä arvioidessaan vastaajat painottavat sosiaalityön asiantuntemuksen viemistä kunnan muille toimialoille, vammaisuuteen liittyvän tietoisuuden lisäämistä päätöksenteossa sekä vammaisten henkilöiden yhdenvertaisen osallisuuden edistämistä erityisesti asumisessa, liikkumisessa sekä koulutukseen ja työhön osallistumisessa. Tärkeänä vaikuttamisen tapana pidetään myös palveluohjausta, jolla vahvistetaan asiakkaiden palvelutietoisuutta. Oman asiantuntijuuden esiin tuominen ja toimiminen yhteiskunnallisesti valvetuneena sosiaalialan ammattilaisena korostuvat myös vastauksissa. Median ja sosiaalisen median hyödyntämistä vastaajat eivät miellä rakenteellisen sosiaalityön muodoksi.

Toimivat työyhteisöt tukevat työssä jaksamista

Tukea työssä jaksamiseen vastaajat ilmaisevat saavansa erityisesti omilta työyhteisöiltään. Myös mahdollisuudet asioiden yhteiseen käsittelyyn tiimeissä, moniammatillinen yhteistyö ja laajempi seudullinen yhteistyö mainitaan useasti työtä tukevinä elementteinä.

Työn tekemiseen yleisimmin liittyvät uhat ja heikkoudet liittyvät vastaajien mukaan työssä jaksamiseen, osaamiseen ja kehittämiseen sekä taloudellisiin reunaehtoihin. Jaksamista verottavat työn ja asiakkaiden suuri määrä. Asiakasmäärän vähentämiseen ja palkkaukseen kehittämiseen odotetaan toimenpiteitä myös Talentialta. Ammattijärjestöltä toivotaan tukea myös työturvallisuuden parantamiseen ja työssä kohdatun väkivallan vähentämiseen.

Työn järjestelyillä ja resursoinnilla voitaisiin saada lisää aikaa asiakkaiden tarpeisiin vastaavien uusien toimintamallien kehittämiseen. Lisäksi vastaajat esittävät, ettei esimiehillä omien työpaineidensa vuoksi ole riittävästi mahdollisuuksia olla työntekijöiden tukena. Myös puutteet tietojärjestelmissä ja digitaalisissa työvälineissä vaikeuttavat työntekoa.

Alalla vallitseva suuri työntekijöiden vaihtuvuus ja pula pätevistä työntekijöistä vaikuttaa kielteisesti työyhteisöjen toimivuuteen ja työssä jaksamiseen. Silti työhön sitoudutaan. Kaikkiaan vastaajat näkevät vammaispalvelun sosiaalialan työn vähemmän tunnettuna ja arvostettuna kuin työn muilla sosiaalihuollon sektoreilla.

Lainsäädännön soveltamiseen yhteisiä linjauksia

Vammaislainsäädännön soveltamiseen ja kehittämiseen liittyvät kysymykset keskusteluttavat paljon vammaispalvelujen sosiaalialan ammattilaisia.

Vastaajat toivovat, että vammaislainsäädännön ja yleislainsäädännön rajapintaa selkeytetään vammaislainsäädäntöä uudistettaessa erityisesti järjestettäessä palveluja ikääntyneiden ihmisten tarpeisiin. Diagnoosikeskeisyydestä halutaan siirtyä kohti tarveperustaista harkintaa ja eri vammaryhmiin kuuluvien henkilöiden yhdenvertaista kohtelua. Kaikkiaan sosiaalihuollon lainsäädännön soveltamiseen toivotaan yhtenäistä ohjausta ja linjauksia sekä valtakunnallista keskustelua asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi.

Vammaispalveluihin tarvitaan kestäviä ratkaisuja

Selvityksen tulokset tarjoavat ajantasaista tietoa vammaispalvelujen kokonaisuuteen. Vaikka tulosten fokus on vammaispalvelujen sosiaalialan ammattilaisten näkemyksissä työstään, kertovat tulokset myös asiakkaiden tilanteesta, palvelujen järjestämisen ja tuottamisen haasteista sekä toimintakäytäntöjen ja lainsäädännön kehittämisen tarpeista.

Vammaispalvelujen sosiaalialan asiantuntijat ovat sitoutuneita työskentelemään asiakkaan osallisuutta ja oikeuksia edistävällä tavalla ja ottavat siten huomioon sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000) velvoitteet. Asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumista turvaava työorientaatio ja työhön sitoutuminen synnyttävät kuitenkin ammattieettisiä ristiriitoja silloin kun toimintaympäristön taloudellisten ja henkilöstöressurssien ei koeta tukevan työtä ja sen tavoitteita riittävästi. Vammaispalvelujen arjen tilanteista nouseville ammattieettisille kysymyksille on tärkeää luoda työyhteisöissä yhteisiä pohdinnan ja ratkaisemisen areenoita. Ammattieettisten kysymysten käsittelyn tueksi on Talentian ammattieettinen lautakunta laatinut uuden oppaan sosiaalialan ammattihenkilön eettisistä ohjeista².

Työn resursoinnin ja organisoinnin puutteet heijastuvat kielteisesti myös koettuun työhyvinvointiin ja työturvallisuuteen. Työturvallisuuden vajeet synnyttävät työntekijöissä stressiä ja pelon tunteita sekä lisäävät halukkuutta työpaikan vaihtamiseen³. Ratkaisuja niin työhyvinvoinnin kuin työturvallisuuden parantamiseen on luotavissa organisatorisilla keinoilla kuten johtamisella, työn tekemisen järjestelyillä, kehittämällä työilmapiiriä ja työyhteisön tukea sekä vahvistamalla työntekijöiden psyykkisiä resursseja⁴. Positiivisia muutoksia on saavutettavissa konkreettisilla teoilla kuten ottamalla käyttöön henkilöstömitoitukset, varmistamalla konsultaatiomahdollisuudet, ammatillinen tuki ja johtaminen sekä hyödyntämällä työnohjausta. Lisäksi tarvitaan epäasialliseen käyttäytymiseen puuttuvia ja niitä vähentäviä erilaisia toimintamalleja.

Vammaispalvelujen sosiaalialan ammattilaisten lainsäädäntö- ja arviointiosaamisen kehittäminen ja täydentäminen vaativat selvityksen tulosten perusteella jatkuvia toimenpiteitä.

² Arki, arvot ja etiikka - Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Talentian ammattieettinen lautakunta. Julkaistaan maaliskuussa 2017.

³ Maarit Vartia-Väänänen & Pahkin, Krista: Työväkivalta ja sen uhka -selvitys 2016, Talentia ja Työterveyslaitos 2016.

⁴ Salo, Paula ja Rantonen, Otso (toim.): Sosiaalityöntekijöiden hyvinvointi – Sosiaalityön kuormittavuus, voimavaratekijät ja sosiaalityöntekijöiden mielenterveys. Työterveyslaitos. Juvenes Print, Helsinki 2016.

Niin työnantajia kuin työntekijöitä koskeva velvoite työntekijöiden osaamisen pitämisestä ajan tasalla ja uuden osaamisen hankkimisesta on kirjattu 1.3.2016 voimaan tulleeseen sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin (817/2015, 20 §). Ammattihenkilölaissa (20 §) säädetään myös virheellisen menettelyn seuraamuksista, jos ammattihenkilö suorittaa tehtäviä, joihin hänen koulutustaan tai ammattitaitoaan on pidettävä selvästi riittämättömänä. Ennakkotieto Talentian jäsenistölle kohdennetusta täydennyskoulutuskyselystä kertoo, että enemmistö kyselyyn vastanneista kokee täydennyskoulutuksen vastaavan tarpeisiinsa tyydyttävästi, mutta ei hyvin. Noin puolessa kyselyyn vastanneiden työpaikoissa täydennyskoulutustarpeita ei ole kartoitettu tai täydennyskoulutus suunnitelmia tehty.⁵

Vammaissosiaalityössä tarvittavaa erityisasiantuntijuutta ja vammaisten henkilöiden asiakasosallisuutta kehitetään parhaillaan Osallisuuden varmistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen vammaissosiaalityön asiakasprosessissa (VamO) yhteishankkeessa⁶. Syksyllä 2016 käynnistynyt kolmevuotinen ESR-hanke hyödyntää yhteiskehittämistä ja -tutkimusta, jotka nivovat yhteen monialaisen tiedontuotannon, kehittämistoiminnan ja kokemusasiantuntijuuden. Niin tämän kuin muiden käynnissä olevien vammaisalan tai niihin olennaisesti liittyvien kehittämishankkeiden⁷ tuloksia tulee levittää ja hyödyntää laajasti vammaispalveluissa.

Selvityksen tulosten perusteella rakenteellisen sosiaalityön eri muotojen ja mahdollisuuksien tunnistamista ja käyttöönottoa on tuettava. Sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) sisältyvä velvoite omavalvontasuunnitelman (47 §) laatimiseen sosiaalihuollon laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi tukee rakenteellisen sosiaalityön tavoitteita ja sen tulisi olla käytössä kaikissa sosiaalihuollon yksiköissä. Palvelujen laadun varmistamiseksi sosiaalihuoltolaki täydentyi 1.1.2016 lukien säätelyllä (48 ja 49 §:t) henkilökunnan ilmoitusvelvollisuudesta tilanteissa, joissa asiakkaan sosiaalihuollon toteutumisessa on epäkohtia. Ilmoitusvelvollisuuden toteuttamista koskevat menettelyohjeet on sisällytettävä omavalvontasuunnitelmaan. Ilmoituksen vastaanottaneen henkilön on käynnistettävä toimet ilmoitusta koskevien epäkohtien poistamiseksi. Ilmoitusvelvollisuuden käyttämistä tarvittaessa tukee se, että säätelyyn sisältyy vastatoimien kieltä ilmoituksen tehneeseen henkilöön.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen maaliskuussa 2016 julkaiseman tutkimuksen mukaan sosiaalipalvelujen saatavuuteen luotetaan selvästi vähemmän kuin terveyspalvelujen saatavuuteen. Tutkimuksen tulokset kertovat, että sosiaalityöntekijän neuvontapalveluja ja vammaispalveluja luottaa saavansa vajaa puolet väestöstä.⁸

⁵ Luukko Tiia-Maria: Täydennyskoulutusselvitys 2015 – 2016, Talentia. Julkaistaan alkuvuodesta 2017.

⁶ EU:n rakennerahaston rahoittama hanke 2016 - 2019. (Kestävää kasvua ja työtä 2014-2020 –rakennerahasto-ohjelma, toimintalinja 5: Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta). Osatoteuttajina: Lapin yliopisto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Eksote, Espoon ja Rovaniemen kaupungit, Eteva sekä Invalidiliitto ry ja Kynnys ry.

⁷ Avain kansalaisuuteen -henkilökohtainen budjetointi malli. Metropolia Ammattikorkeakoulun, Saiman ammattikorkeakoulun ja Diakonia-ammattikorkeakoulun sekä Hämeenlinnan, Vantaan, Tampereen ja Porin kaupunkien, Kainuun sekä Etelä-Karjalan sote-kuntayhtymien ja niiden alueen kuntien ja kaupunkien, Perhehoitoliiton, Kasvatus- ja perheneuvontaliiton, Suomen avoimuuden toimijat Sulat ry:n sekä Helsingin Diakonissalaitoksen ja alueellisten yhteisöjen ESR-rahoitteinen yhteishanke 2016 - 2019.

⁸ Aalto Anna-Mari, Manderbacka Kristiina, Muuri Anu, Karvonen Sakari, Junnila Maijaliisa, Pekurinen Markku. Mitä väestö ajattelee sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamisesta? Tutkimuksesta tiiviisti 4, maaliskuu 2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

Tulevissa sote- ja maakuntarakenteissa vammaisten henkilöiden palvelutarpeisiin on vastattava laadukkaasti ja kestävästi siten, että varmistetaan vammaispalvelujen sosiaalialan ammattilaisten osaaminen ja työhyvinvointi sekä turvataan asiakkaiden oikeuksien toteutuminen. Tämä vaatii selvityksessä esiin tulleiden haasteiden käsittelyä ja kestävien ratkaisujen hakemista. Eri toimijat osallistavalla yhteiskehittelyllä voidaan rakentaa luottamusta ja kehittää uudenlaisia hyvinvointia ja osallisuutta tuottavia toimintamalleja.

Sosiaalialan ammattilaisten osaamista on käytettävä ja edistettävä sekä tehtävärakenteita kehitettävä niin sosiaalihuollon ammattihenkilölain kuin sosiaalihuollon yleis- ja erityislakien säännösten puitteissa. Tarvitaan myös työnjaon ja työkäytäntöjen kehittämistä eri ammattiryhmien osaamista ja asiakaskumppanuuksia tuloksekkaasti hyödyntävillä tavoilla.

Vammaislainsäädännön uudistaminen ja yhtenäistäminen vammaisten henkilöiden erityispalveluista annetuksi laiksi on vaativa hanke, kun samanaikaisesti on kehitettävä vammaisten henkilöiden palveluita yhdenvertaisesti ja vastattava säästövaatimukseen ilman, että joudutaan kohtuuttomiin tilanteisiin. Tässä kontekstissa on erityinen merkitys sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksusäännösten ja maksukattojen uudistamisella niin, että asiakas pystyy käyttämään tarpeenmukaisia palveluita. Suhteessa sote-integraatioon tarvitaan moniammatillista ja seudullista yhteistyötä, eri tavoin vammaisten asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita vastaavia palveluja, hankintaosaamista ja kehittyneet tietojärjestelmät. Lisäksi erityistä huomiota tarvitaan, jotta varmistetaan monitarpeisten henkilöiden palvelujen integrointi ja palveluohjaus valinnanvapaus huomioon ottaen.